

De IJssel, groene rivier

een inspirerend perspectief

go **bt**
werken
aan vrijetijd

gelders
overijssels
bureau
voor toerisme

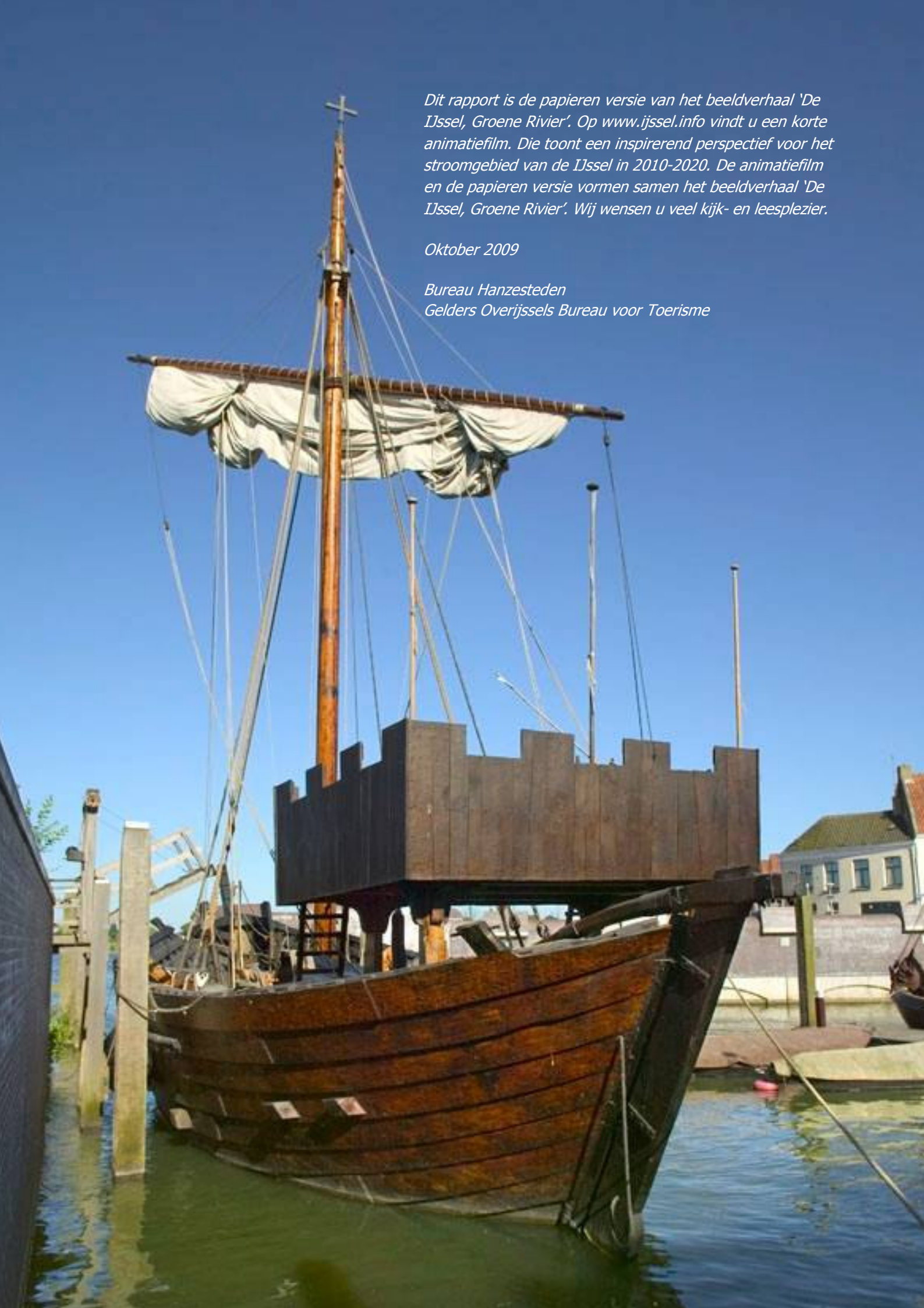

In opdracht van Provincie Overijssel en Provincie Gelderland – oktober 2009

Dit rapport is de papieren versie van het beeldverhaal 'De IJssel, Groene Rivier'. Op www.ijssel.info vindt u een korte animatiefilm. Die toont een inspirerend perspectief voor het stroomgebied van de IJssel in 2010-2020. De animatiefilm en de papieren versie vormen samen het beeldverhaal 'De IJssel, Groene Rivier'. Wij wensen u veel kijk- en leesplezier.

Oktober 2009

*Bureau Hanzesteden
Gelders Overijssels Bureau voor Toerisme*

Beeldverhaal 'De IJssel, Groene Rivier'

Een inspirerend perspectief voor het stroomgebied van de IJssel 2010-2020

De IJssel wordt nu al door velen gezien als de mooiste (grote) rivier van Nederland. Maar los van het feit dat het altijd beter en mooier kan, is er ook nog het nodige te wensen, te verbeteren.

Uit de gesprekken die we hebben gevoerd om te komen tot dit beeldverhaal drong zich meer en meer het beeld op van een gebied waar géén plaats is voor grootschalige vormen van recreatie en toerisme, voor grove ingrepen in de rivier of de natuur (anders dan die in het kader van ruimte voor de rivier), of voor een stevige intensivering van het vrachtvervoer.

Wel is er plaats voor een **duurzame economische ontwikkeling** door gebruik te maken en aandacht te vragen voor de unieke riviernatuur met haar uiterwaarden (IJsselvallei) en polders (IJsseldelta), voor de rijke cultuurhistorie (Hanzesteden, IJssellinie, landgoederen, terpen, IJsselhoeven) en de kleinschaligheid en de authenticiteit van het gebied.

Er blijven ook kansen onbenut. Zo zal er sterker dan in het verleden gekeken moeten worden naar de kwaliteit van leven in het stroomgebied van de IJssel. Met aandacht voor onder andere duurzaamheid en de ruimtelijke kwaliteit. Ook zal er meer ingezet moeten worden op integratie (tussen de verschillende actoren die actief zijn in het gebied) en op innovatie. Met andere woorden: er zal meer horizontaal in plaats van alleen verticaal (binnen het eigen beleidsterrein of de eigen sector) samengewerkt moeten worden. Wanneer het stroomgebied van de IJssel goed is voor haar bewoners zal deze ook aantrekkelijk zijn voor haar bezoekers.

Er zal dus **meer afstemming en consensus** moeten komen voor het gebied om tot het streefbeeld te komen voor de IJssel als de meest groene rivier van Nederland. Alle actoren moeten hetzelfde (willen) nastreven.

Tegelijkertijd moeten er dan ook een **aantal knelpunten opgelost** worden, zoals de onbekendheid van de IJssel bij een groot publiek, het feit dat de rivier slecht toegankelijk en beleefbaar is. Dat de recreatieve routestructuren onderontwikkeld zijn (veel lokale rondjes maar te weinig doorgaande routes) en dat de relatie tussen de steden en de dorpen met de rivier de IJssel hersteld of ontwikkeld moet worden.

En om dat (streef)beeld van die **Groene Rivier** te versterken is het wenselijk dat bij al die ontwikkelingen gebruik gemaakt gaat worden van vormen van groene stroom en dat er aandacht is voor schonere lucht (reductie CO₂-uitstoot), land en water.

Door dit alles moet er tussen 2010 en 2020 een regio en een beeld ontstaan van de IJssel:

- waar je tot rust kunt komen (in de stad, op het land en op of nabij het water)
- waar je op adem kunt komen (schone lucht)
- waar je ideeën kunt opdoen (inspiratie, verrassing, beleving)
- waar het leven goed is (schoon, biologisch, goed eten en drinken, volop cultuur)
- waar kwaliteit het heeft gewonnen van kwantiteit (niet te veel van hetzelfde)
- waar verrommeling is verdwenen en versnippering is tegen gegaan
- waar steden en dorpen weer aan de rivier liggen
- waar je te voet, per fiets of per paard (pal) langs de rivier naar noord naar zuid en vice versa kunt gaan
- waar je je kunt laten vervoeren door een watertaxi
- en kunt overnachten op vlonders op de rivier of in een IJsselhoeve
- waar je kunt genieten van producten uit de uiterwaarden die verkocht worden in de stad
- waar je je kunt verbazen over bijzondere (mobiele) kunstwerken langs de rivier
- of kunt verwonderen over de verhalen van de rivier
- waar je uit eten kunt gaan in de uiterwaarden
- waar je gemakkelijk je bootje voor het land kunt verruilen
- en waar het fietsen langs de IJssel al net zo'n begrip is geworden als fietsen langs de Donau of de Loire...

2009

Langs een rivier?

zoals langs de Donau
of langs de Loire

www.eigenwijzereizen.nl

Tel.: 053-430 34 35
gratis gids!

Individuele fiets- en wandelvakanties

2020

Langs een rivier?

zoals langs de Donau
of langs de IJssel

www.eigenwijzereizen.nl

Tel.: 053-430 34 35
gratis gids!

Individuele fiets- en wandelvakanties

Toelichting

Dit Beeldverhaal voor de IJssel moet vooral een inspirerend perspectief bieden. Maar daarnaast ook de nodige praktische handvatten geven. Concrete projectideeën die niet alleen kunnen bijdragen aan het beeld van de IJssel als groene rivier maar vooral ook projecten en initiatieven die tot economische ontwikkeling zullen leiden.

Allereerst zullen we in het kort de huidige situatie schetsen. Wat zijn de sterke en zwakke punten van het stroomgebied van de IJssel plus de kansen en bedreigingen?

En omdat het voor ons zal moeten gaan om meer dan een reeks van nieuwe projecten en initiatieven, zal er ook nadrukkelijk aandacht moeten zijn voor het proces. In dat kader doen we een aantal aanbevelingen voor de realisatie van projecten en voor de regie in deze regio.

Daarna zullen we aan de hand van drie hoofdthema's een reeks van projectideeën presenteren. Per idee zullen we niet alleen een omschrijving van het project en de doelen aangeven, maar ook welke actoren er binnen een dergelijk project actief kunnen zijn en welke organisatie(s) of instelling(en) het initiatief willen nemen.

'De IJssel, Groene Rivier'

Het stroomgebied van de IJssel kent grote kwaliteiten. Er gebeurt veel op en rondom het water. In bijlage één treft u een overzicht aan van actieve actoren op en rond de IJssel en in bijlage twee een (niet uitputtend) overzicht van de huidige activiteiten en initiatieven op en rond de IJssel.

Vele organisaties zijn actief en hebben dus plannen voor dit bijzondere gebied (zie bijlagen). Het beeldverhaal 'De IJssel, Groene Rivier' brengt belangen, plannen en kwaliteiten letterlijk en figuurlijk 'in beeld'. Om ze daarna te ordenen en waar mogelijk te verbinden. Met als uiteindelijk doel:

- duurzame economische versterking
- ruimtelijke ontwikkeling van de vrijetijdssector
- kwaliteiten van de regio koppelen aan kansrijke markten

'De IJssel, Groene Rivier' heeft betrekking op de rivier IJssel, de uiterwaarden en de aangrenzende gebieden die door historie en identiteit onlosmakelijk met de IJssel zijn verbonden (bijvoorbeeld Hanzesteden, IJsseldelta en IJsselvallei). Vertrekpunt voor het beeldverhaal is de vrijetijdssector. Ook beleidsvelden die de vrijetijdssector raken komen in beeld, waaronder verkeer & vervoer, landbouw, scheepvaart en cultuur.

Kansenanalyse

Sterkten en zwakten

De IJssel wordt door velen beschouwd als mooiste rivier van Nederland. Belangrijke **kernwaarden** van het gebied:

- meanderende rivier
- unieke riviernatuur met uiterwaarden (IJsselvallei) en polders (IJsseldelta)
- rijke cultuurhistorie (Hanzesteden, IJssellinie, landgoederen, IJsselhoeven, terpen)
- kleinschaligheid (bijvoorbeeld in verblijfsaccommodaties en stedelijk winkelaanbod)
- authenticiteit (van steden en buitengebied)

Tegelijkertijd kent het gebied ook **zwakke punten**:

- onbekendheid bij een groot publiek
- nauwelijks toegankelijk en beleefbaar
- recreatieve routestructuren zijn onderontwikkeld (wel lokale rondjes, maar geen doorgaande routes)
- grote economische dragers ontbreken
- zwakke relatie tussen steden/dorpen en de rivier ('steden met de rug naar de IJssel')
- versnippering van gebieden, plannen, etc.

Kansen en bedreigingen

Er zijn diverse **kansen** om de vrijetijdsector langs de IJssel te versterken:

- maatschappelijke en politieke belangstelling voor de IJssel neemt toe
- steden werken aan de relatie stad-IJssel (revitalisering kades en stadshavens)
- groeiende aandacht voor relatie stad-land
- robuuste natuurontwikkeling langs de hele IJssel staat op stapel
- lopende verbeteringen van het vrijetijdsproduct (Informatiecentrum IJssel bij Den Nul, Nationaal Landschap IJsseldelta, gezamenlijke promotie Hanzesteden, revitalisering van landgoederen).
- toeristische ontwikkelingen in aangrenzende regio's waarop de IJssel mee kan liften (TOP's, belevingsplekken, fietsroutenetwerken)
- meeliften op Ruimte voor de Rivier (bypasses, nevengeulen en dergelijke)
- intersectorale samenwerking rond toerisme en recreatie neemt toe

Bij toekomstige ontwikkelingen liggen ook **bedreigingen** op de loer:

- (bestuurlijke) versnippering en ontbreken van regie op bovenlokale projecten (waardoor veel van hetzelfde ontstaat)
- ontbreken PKB voor de hele IJssel (geen afstemming tussen deelprojecten rond Ruimte voor de Rivier)
- beperkingen door regelgeving (bijvoorbeeld Natura 2000, EHS en Ruimte voor de Rivier)

Analyse

We concluderen dat de IJssel zich niet leent voor grootschalige industrie, intensivering van de transportfunctie of massatoerisme. We constateren goede kansen voor de (door)ontwikkeling van de IJssel rond begrippen als:

*** groen * duurzaamheid * kleinschaligheid * kwaliteit boven kwantiteit ***

Dit sluit aan bij de ontwikkeling dat de komende decennia steeds meer de nadruk komt te liggen op het groene karakter van de IJssel, denk aan robuuste natuurontwikkeling, nevengeulen, bypasses en dergelijke.

Proces

Het Beeldverhaal 'De IJssel, Groene Rivier' is een inspirerend perspectief. Om het streefbeeld te realiseren zijn concrete voorstellen genoemd. Die leggen verbindingen tussen sectoren, versterken het vrijetijdsproduct en geven een impuls aan de regionale economie. De toekomstvisie is echter dynamisch. Voortdurend zullen nieuwe inzichten ontstaan, zich andere coalities vormen en frisse ideeën het levenslicht zien. Het beeldverhaal hoort daarom niet te eindigen met dit stuk, maar moet de start zijn van een doorlopend proces. Feitelijk begint het nu pas. Om die continuïteit te garanderen zijn een **programma-uitvoerder** en **gebiedsregisseur** van belang.

Realisatie uitvoeringsprogramma

Om de IJssel te profileren als Groene Rivier is het van belang op korte termijn tegelijkertijd aan meerdere thema's en concrete projectvoorstellen te werken. Daarbij is medewerking van de provincies Gelderland en Overijssel cruciaal. Zij dienen realisatie van de thema's en voorstellen immers inhoudelijk (en waarschijnlijk ook financieel) te steunen. Om te voorkomen dat beide voortdurend worden benaderd voor steun aan afzonderlijke voorstellen, wordt de 'De IJssel, Groene Rivier' als integraal uitvoeringsprogramma gerealiseerd. Daarbij werken gelijktijdig meerdere 'projecttrekkers' aan hun eigen deelproject. Net als bij het eerdere project 'De IJssel, waar cultuur en natuur samenstromen' treedt één organisatie namens hen op als inhoudelijk en financieel aanspreekpunt. Bureau Hanzesteden en het GOBT zijn bereid op te treden als programma-uitvoerder als beide provincies daar mee instemmen.

Takenpakket **programma-uitvoerder**:

- 'aanjagen' van de voortgang van het integrale uitvoeringsprogramma
- inhoudelijke en financiële eindcoördinatie / afstemming tussen de verschillende projectvoorstellen
- realisatie van synergie tussen de afzonderlijke projectvoorstellen
- organisatie van 'IJsselateliers' om te brainstormen over nieuwe ontwikkelingen en wensen. Ter voorkoming van 'vergadermoeheid' kunnen de ateliers wellicht aansluiten bij aanverwante initiatieven
- naar aanleiding van de IJsselateliers doorlopend actualiseren en uitbreiden van het uitvoeringsprogramma
- programma laten 'landen' in reguliere marketing van diverse organisaties (onder andere RBT's, gemeenten, Bureau Hanzesteden)
- benutten van kansen voor extra profilering van het programma (bijvoorbeeld via een documentaire en 'IJssel Guinness Book of Records')

Coalitie: Bureau Hanzesteden en GOBT.

Gebiedsregisseur

Afstemming en regie ontbreken bij bijna alle ontwikkelingen op en rondom de IJssel. Dat blijkt onder andere uit:

- ontbreken van een PKB voor de hele IJssel, waardoor er afzonderlijke deelprojecten zijn rond Ruimte voor de Rivier
- niet verwerken van bovenlokale wensen in Ruimte voor de Rivier (verbetering LAW Hanzestedenpad)
- lokale karakter van initiatieven (revitalisering IJsselkades)
- weinig aandacht voor bovenlokale initiatieven (doorgaande struinroutes)

Het ontbreken van samenwerking en afstemming leidt tot 'meer van hetzelfde', verrommeling en versnippering en leidt tot weinig efficiency. Daarom wordt één organisatie aangewezen als regisseur voor alle ontwikkelingen langs de IJssel, zodat kwaliteit het wint van kwantiteit. Belangrijk is dat deze organisatie de status heeft of krijgt om afstemming met vele partijen 'af te dwingen'.

Takenpakket **gebiedsregisseur**:

- gevraagd en ongevraagd afstemmen van en brede consensus verkrijgen over ontwikkelingen op en langs de IJssel (inclusief Ruimte voor de Rivier)
- stimuleren van lokale, regionale en provinciale projecten die bijdragen aan het streefbeeld 'De IJssel, Groene Rivier'
- het bijeen roepen van organisaties en instellingen vanuit verschillende sectoren

Coalitie: Provincies, 'slapende' samenwerkingsverband van IJssel-gemeenten en ...

Integraal uitvoeringsprogramma

Om de IJssel te maken tot 'Groene Rivier' wordt de komende jaren gewerkt aan drie hoofdthema's:

- 1) betere bereikbaarheid van de IJssel
(door verbetering recreatieve routestructuren)
- 2) groene karakter versterken en profileren
(door beleefbaar maken van riviernatuur en buitengebied, meer aandacht voor groene energie)
- 3) versterken relatie stad-land
(door bewoners, toeristen en recreanten te betrekken bij de rivier)

*Onderscheidend vermogen 'De IJssel, Groene Rivier': * doorgaande routestructuren voor vele recreatievormen * grootschalige riviernatuur * vervlechting natuur en cultuurhistorie (natuur als kettingsnoer, steden als parels). Streefdoel is bij toeristen, recreanten en streekbewoners het gevoel op te roepen dat de IJssel een 'Groene Rivier' is en hen vervolgens door een goed product te verleiden tot een bezoek.*

'De IJssel, Groene Rivier' realiseren we door één, integraal uitvoeringsprogramma met drie hoofdthema's. Concrete projectvoorstellen 'laden' de hoofdthema's.

Uitvoeringsprogramma 'De IJssel, Groene rivier'

^

hoofdthema's

^

projectvoorstellen

Projectvoorstellen

Om de IJssel tot 'Groene Rivier' te maken voegen we aan bestaande ontwikkelingen nieuwe projectvoorstellen toe. Deze voorstellen komen voort uit de bijeenkomsten met belanghebbenden vanuit verschillende sectoren. De projectvoorstellen leggen vitale coalities tussen verschillende sectoren die een gezamenlijk belang hebben bij versterking van de vrijetijdssector langs de IJssel. Vitale coalities bieden nieuwe mogelijkheden tot productverbetering.

Waar mogelijk wordt gezocht naar nieuwe economische dragers om projectvoorstellen uit te voeren. Door verbinding met andere sectoren ontstaan nieuwe mogelijkheden voor de vrijetijdssector en wordt het financiële draagvlak van voorstellen vergroot. Bij 'De IJssel, Groene Rivier' is dat extra nodig, want de investeringsmogelijkheden van de sectoren natuur, landbouw en toerisme & recreatie zijn te beperkt om het complete uitvoeringsprogramma zelfstandig te realiseren.

Het vinden van nieuwe economische dragers langs de IJssel voor realisatie van projectvoorstellen is lastig. Bijna iedere IJsselstad heeft zijn eigen type bedrijfsleven; Zwolle heeft verzekeringswezen, Deventer adviesbureaus. Door de lokale concentratie mag echter niet verwacht worden dat zij de drager worden van nieuwe, ruimtelijke ontwikkelingen langs de IJssel. Natuur, landbouw, toerisme & recreatie blijven bij veel projectvoorstellen de belangrijkste economische actoren. Bij de realisatie van projectvoorstellen zullen coalitiepartners nadrukkelijk zoeken naar nieuwe economische dragers. Ook zal er gekeken worden hoe die voorstellen duurzaam zijn en/of een bijdrage kunnen leveren aan het groene karakter van de rivier.

Aandachtspunten voor alle projectvoorstellen

- ondernemers (voornamelijk landbouw, multifunctionele landbouw, creatieve sector) dienen zo vroeg mogelijk bij de plannen betrokken te worden!
- zonerende is van belang om niet te veel van hetzelfde te krijgen en botsing van belangen te voorkomen
- voorstellen worden zoveel mogelijk gekoppeld aan bestaande en lopende projecten in aangrenzende regio's (bijvoorbeeld Nationaal Landschap IJsseldelta, Veerluwe, Belevingsnetwerk Arnhem-Nijmegen) om haalbaarheid te vergroten
- aandacht voor de 'vergeten doelgroep' jongeren (door activiteiten die juist hen aanspreken zoals muziek, extreme sports, survival, eco-outdoor-survival e.d.)
- aandacht voor educatie (basisscholen!)
- zoeken van economische dragers buiten de toeristische en 'groene' sector (bijvoorbeeld Vitens, NUON, Rijkswaterstaat, verzekeringsmaatschappijen en adviesbureaus)
- zoeken naar samenwerking met kenniscentra (bijvoorbeeld Saxion en Windesheim)
- integratie in marketingactiviteiten van andere organisaties om het promotionele draagvlak te verruimen
- verbindingen leggen met andere rivieren (Zwarte Water, Oude IJssel, Rijn). Niet te star naar alleen de IJssel kijken!

Praktische beperkingen

Aan de concrete projectvoorstellen zijn praktische beperkingen gesteld:

- In verband met veiligheid en natuurwaarden wordt kleine waterrecreatie niet gestimuleerd (zwemmen, kanoën, kajakken, waterskieu en dergelijke)
- Projectvoorstellen moeten reëel zijn in het kader van Natura 2000, EHS en Ruimte voor de Rivier
- IJssel niet profileren als een aparte toeristische regio, maar als een thematisch merk dat benut kan worden door diverse partijen (gemeenten, RBT's en anderen)

Bij ieder projectvoorstel zijn de belangrijkste partners voor realisatie genoemd. Vet afgedrukt zijn de organisaties die hebben aangegeven de 'lead' te willen nemen bij de voorbereiding. Uiteraard is het aantal betrokken organisaties uiteindelijk groter (denk aan ondernemers!). Na ieder voorstel volgt de prioriteit, zoals tijdens een plenaire sessie door de betrokken organisaties aangegeven.

Hoofdthema 1 - betere bereikbaarheid van de IJssel

> door betere routestructuren

Doelen

- IJssel voor meerdere recreatievormen beter toegankelijk maken
- relatie land-water versterken
- creëren doorgaande, (meerdaagse) recreatieve routes
- minder verrommeling en versnippering van gebieden en routes
- verlenging verblijfsduur + impuls bestedingen

Recreatieve parelsnoeren langs de IJssel (1)

Langs de IJssel kan overal worden gewandeld en gefietst. Er zijn veel lokale rondjes. Van onderlinge afstemming en aansluiting is geen sprake. Lange, doorgaande routes langs de hele rivier (zoals langs Rijn en Donau) zijn beperkt aanwezig. Ook ontbreken routes voor recreatievormen als struinen, nordic walking en paardensport. Het routeaanbod door de uiterwaarden is eveneens beperkt. Verbetering van de route-infrastructuur is noodzakelijk om bezoekers (langer) vast te houden langs de IJssel.

Verspreid langs de hele IJssel komen er rondgaande dag(deel) routes voor verschillende CO₂-neutrale recreatievormen. De losse rondjes (parels) worden met elkaar verbonden door lange noord-zuid tracés (kettingsnoer), die zoveel mogelijk langs het water lopen. Zo is het routeaanbod beter verspreid, is het mogelijk lange trajecten af te leggen, meerdere dagen langs de IJssel te verblijven en wordt de rivier beleefbaar. De parels en het kettingsnoer sluiten aan op bestaande infrastructuur en bedrijfsleven. Bijzondere aandacht verdienen 'Rondje Pontjes' en recreatievormen voor jongeren (skeeleren, struinen en dergelijke).

Bij bestaande routes is maar beperkt sprake van IJsselbeleving. De IJssel is vaak weinig in beeld en er wordt weinig gewandeld over dijken en standjes. Paden doorkuisen nauwelijks nevengeulen, plassen en ander water. Daarom worden bestaande en nieuwe paden 'verrijkt' met trekpontjes, bruggetjes en tracés over schouwpaden, dijken en strandjes. Extra aandacht is er voor enkele (nieuwe), robuuste natuurgebieden die worden aangewezen als struinnatuur. Struingebieden zijn stukken natuur, waar je van het pad af mag kijken en de natuur beleeft naar eigen keuze. Zo wordt riviernatuur beleefbaar zonder daar directe regels aan te verbinden.

Tijdens de verbetering van de recreatieve routestructuur geeft Falk een plattegrond uit met daarop alle mogelijkheden voor actieve recreatie (inclusief LF3 en LAW Hanzestedenpad), horeca en overnachtingen. Bedoeld om de verbeterde bereikbaarheid in één overzicht te tonen.

Coalitie: Gemeenten, provincies, recreatieschappen, waterschappen, Rijkswaterstaat, natuurbeheerders, landgoedeigenaren, ondernemers en ...

Watertaxi IJsselhopper (2)

Lange fiets- en wandeltochten groeien in populariteit. Om ze langs de IJssel te stimuleren komt er aanvullend vervoer voor de heen- of terugreis. De IJsselhopper onderhoudt een vaste vaardienst langs Hanzesteden en dorpen langs de IJssel. Recreanten varen een stuk mee om vervolgens de terugweg op eigen gelegenheid af te leggen. De recreant kiest zelf zijn route en fietst altijd 'met de wind mee'. De IJsselhopper wordt gecombineerd met een soortgelijk plan voor de Rijn en Waal (initiatief Stadsregio Arnhem-Nijmegen en RBT KAN). Mocht dit voorstel lang op zich laten wachten, dan is het wellicht mogelijk recreanten te laten meevaren met binnenvaartschepen die stoppen bij 'boothaltes'.

Coalitie: Openbaar vervoersmaatschappij, gemeenten, provincies, Stadsregio Arnhem-Nijmegen, RBT KAN, overige RBT's, ondernemers en ...

Versterken vaarroutenetwerk (3)

De IJssel is één van de door toervaarders drukst bevaren rivieren van Nederland. Toch vertonen de vaarmogelijkheden hiaten. Er komen eenvoudige 2 x 24 uurs ligplaatsen in de natuur en vluchthavens in zandgaten en nevengeulen. Bedoeld om de lange afstanden tussen passantenhavens in te korten, toervaarders langer vast te houden en het IJssellandschap nadrukkelijker te laten beleven. Bypasses worden bevaarbaar voor toervaarders. Zo ontstaan alternatieven voor de druk bevaren IJssel, extra vluchthavens en wordt de IJsselbeleving opnieuw versterkt.

Toervaarders varen slechts enkele uren per dag om daarna het achterland te ontdekken. Op de IJssel zijn er weinig 'afstaplocaties' met een goede infovoorziening. Daarom komen er 'natte TOP's' waar watersporters hun boot kunnen verlaten en informatie krijgen over landrecreatie (bijvoorbeeld routes naar binnensteden). 'Natte TOP's' komen bij voorkeur bij toeristische ondernemers. Bedoeld om toervaarders langer vast te houden en het IJssellandschap nadrukkelijker te laten beleven. De 'Natte TOP's' sluiten aan op de TOP's Overijssel en de TOP's Achterhoek.

Coalitie: Gemeenten, provincies, recreatieschappen, ondernemers, SRN, RBT's, HISWA, Rijkswaterstaat en ...

Hoofdthema 2 - groene karakter profileren

> door beleefbaar maken van riviernatuur en buitengebied

Doelen

- riviernatuur ontsluiten en beleefbaar maken
- bijzondere aspecten van het buitengebied beter beleefbaar maken
- de kwaliteit van leven in het stroomgebied van de IJssel verbeteren
- verlenging verblijfsduur + impuls bestedingen

De doelen dienen ter versterking van het beeld van de IJssel als groene rivier en ter verbetering van de kwaliteit van het stroomgebied van de IJssel.

IJssel en uiterwaarden fysiek toegankelijker maken (1)

De beste manier om de IJssel te beleven is er actief langs te recreëren. In het buitengebied is de IJssel nauwelijks bereikbaar voor mensen die willen zonnen, spelen, picknicken, vissen, barbecueën, (ijs)duiken of gewoon lekker luieren aan het water. Daarom komen dicht bij de IJssel openbare stadsstrandjes, speeluitwaarden, picknickplaatsen en visstekken. Dit laat zich goed combineren met de geplande 'ontstening' van de IJsseloever. Toegangspaden tot de voorzieningen zijn eenvoudig van aard. Bijzondere aandacht is er voor de behoeften van allochtone stadsbewoners die op zoek zijn naar groene, sociale ontmoetingsplekken dicht bij de stad. Voorafgaand vindt onderzoek plaats naar locaties, functies en voorwaarden. Om rust te garanderen en gebruikconflicten te voorkomen, is zoning van groot belang.

*Coalitie: **Waterschap Rijn en IJssel, Gemeente Lochem, gemeente Zutphen, Hengelsportfederatie Oost-Nederland, Provincie Overijssel, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, particuliere grondeigenaren, Stichting IJssellandschap, overige natuurbeheerders, overige waterschappen, Nationaal Landschap IJsseldelta, ondernemers en ...***

Stimuleren kleinschalige, bijzondere overnachtingsmogelijkheden (2)

De overnachtingsmogelijkheden langs de IJssel zijn beperkt in aantal. Toeristen verblijven vooral in aangrenzende regio's. Nieuwe, grootschalige verblijfsaccommodaties bij de IJssel zijn volgens de deelnemers aan de clusterbijeenkomsten niet gewenst. Kleinschalige verblijfsaccommodaties, liefst gekoppeld aan andere gebruiksvormen, zijn wel gewenst. Ze passen binnen de identiteit van de streek en genereren extra inkomsten voor andere sectoren. Te denken valt aan overnachten in landhuizen, IJsselhoeven, IJsellodges (vlonders op bypasses die mee bewegen met de waterstand), paalkamperen, hooibergkamperen en bijzondere B&B's. Overnachtingsmogelijkheden zijn gekoppeld aan bestaande ondernemers en recreatieve routestructuren. Gebruikte energie is zoveel mogelijk 'groen'.

Coalitie: Stichting IJssellandschap, Geldersche Kasteelen, Landgoed Het Hunderen, RECRON, LTO, Stichting IJsselhoeven, Staatsbosbeheer, Bureau Hanzesteden, ondernemers en ...

Publieksfuncties IJsselhoeven (3)

Langs de IJssel staan ongeveer 150 IJsselhoeven, door hun bouw typisch voor de streek. Hoewel niet publiek toegankelijk zijn ze op zoek naar aanvullende economische dragers. De eeuwenoude IJsselhoeven krijgen nieuwe publieksfuncties, bijvoorbeeld B&B, museum, horeca, zorgboerderij, infocentrum, wellness of boerderijwinkel. Bij de nieuwe publieksfuncties wordt samenwerking gezocht met bedrijfsleven en organisaties in de omgeving (denk aan de boerderijlodges in Twente). Ook hier geldt een voorkeur voor 'groene' energie.

*Coalitie: **gemeente Voorst**, Stichting IJsselhoeven, eigenaren IJsselhoeven, zorgverzekeraars, zorgaanbieders, horeca, ondernemers, musea en ...*

Ontsluiten waterbouwkundig erfgoed (4)

Langs de IJssel is eeuwenlang gewerkt aan waterbouwkundige werken, bijvoorbeeld dijken, weteringen, gemalen, balgstuw Ramspol en waterwering Kampen. Het waterbouwkundig erfgoed is bij het brede publiek onbekend. Het Oversticht heeft het waterbouwkundig erfgoed langs de IJssel geïntroduceerd. Aansluitend kan dit breed worden geprofileerd. Bijvoorbeeld via routes, open dagen, excursies en tentoonstellingen. Ontsluiting van het waterbouwkundig erfgoed heeft een educatieve functie en wijst consumenten op onverwachte aspecten van de IJssel.

Coalitie: Waterschappen, Het Oversticht, Gelders Erfgoed, lokale stichtingen op gebied van industrieel erfgoed, Rijkswaterstaat, ondernemers en ...

Vogelkijkhutten (5)

Waar geen mogelijkheden zijn voor struinnatuur worden vogelhutten geplaatst om toch actief van de natuur te kunnen genieten. Ter vergroting van de belevingswaarde is in iedere vogelkijkhut informatie over fauna aanwezig. Aanvullend organiseren natuurbeheerders excursies naar de hutten.

Coalitie: Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Stichting IJssellandschap, overige natuurbeheerders, Nationaal Landschap IJsseldelta en ...

IJssel, de visrivier van Nederland (6)

De IJssel is een visrijke rivier. Hengelsport is een populaire recreatievorm die meer kan worden ingezet om een economische impuls te geven aan de vrijetijdsector. Ze biedt IJsselbeleving in optima forma en laat recreanten op extensieve wijze kennis maken met de IJsselnatuur. Om het predicaat 'Visrivier van Nederland' te verwerven wordt de bereikbaarheid van de oevers verbeterd, volgen arrangementen en viskampen met verblijfsaccommodaties, worden wervende brochures uitgegeven en in bypasses voorzieningen gecreëerd voor vliegvisserij ('Kampen, vliegvisstad van Europa'). Bovendien is er in het nieuwe IJssel-informatiecentrum aandacht voor de sportvisserij op de IJssel.

*Coalitie: **HSFON**, natuurbeheerders, waterschappen, provincies, ondernemers, RBT's en ...*

Hoofdthema 3 - versterken relatie stad-land

> door bewoners, toeristen en recreanten te betrekken bij de rivier

Doelen

- bevolking en bezoekers meer bij IJssel betrekken
- op onverwachte momenten aandacht vestigen op de IJssel
- extra verblijf bij IJssel + impuls bestedingen

Verhalen, sagen, legenden, taal, literatuur en religie van de IJssel (1)

Over de IJssel is veel te vertellen; streekverhalen, genealogie, literatuur, strijd tegen het water, historie, religie, kunst. Op diverse manieren komt er aandacht voor deze onderwerpen: vertellingen, boeken, stripboeken, exposities, routes, evenementen, et cetera. Met extra aandacht voor onderwerpen die in de belangstelling staan, zoals religieus erfgoed en spiritualiteit ('bidden met de benen', 'geloven langs de IJssel'). Bedoeld om bezoekers te verrassen met onverwachte aspecten van de IJssel. Een extra kans biedt de koppeling van cultuurhistorie aan streekproducten. Dat levert verleidelijke producten op. Historische aspecten van dit voorstel sluiten aan op het project Belevensnetwerk Arnhem-Nijmegen. Het Belevensnetwerk besteedt de komende jaren op vele manieren aandacht aan de historie van de regio. Dit initiatief langs de IJssel haakt hierop aan. *Coalitie: KCO, RBT KAN, Het Oversticht, HCO, Stichting Literaire Wandelingen, Geldersch Erfgoed, Bureau Hanzesteden, SKCG, Stichting IJsselacademie, musea, ondernemers, uitgevers en ...*

Vermarkten IJssel-streekproducten (2)

Streekproducten versterken de relatie tussen stad en achterland. Het gebied rond de IJssel kent typische streekproducten, bijvoorbeeld IJsselpaling, MRIJ-vee, Hanzeproducten, oude gewassen en hoogstamfruit. Sommige producenten werken al samen binnen regionale verbanden zoals Veelluwe. Deze samenwerkingsverbanden schenken o.a. aandacht aan profilering en collectieve verkoop. Voor de IJssel-producten wordt samenwerking gezocht met andere regionale initiatieven. Met andere woorden: producenten van streekproducten nemen deel aan regionale samenwerkingsverbanden om hen heen. Waar mogelijk laten zij in naamgeving zien dat hun producten afkomstig zijn van de IJssel.

Aandachtspunt bij het vermarkten van IJssel-streekproducten is de collectieve verkoop aan horeca, supermarkten en dergelijke en aan permanente verkooppunten in of bij de grote steden aan de IJssel (denk aan Hof van Twello, 'haal het buitengebied de stad in'). De streekproducten worden in steden verkocht om consumenten te verleiden zelf een bezoek te brengen aan de IJssel en omliggende regio.

*Coalitie: **gemeente Voorst, KCO, producenten streekproducten, agrariërs, LTO, Hof van Twello, ondernemers en ...***

River Crossings (3)

Evenementen vormen een goed instrument om grote aantallen toeristen, recreanten en streekbewoners kennis te laten maken met de IJssel. Ook trekken ze veel publiciteit. Verspreid langs de IJssel wordt een internationaal aansprekend evenement georganiseerd waarbij duurzaamheid, kwaliteit en beleving van de rivier centraal staan. River Crossings (© Mout Kunst & Projecten) bestaat uit het inrichten van tijdelijke, mobiele kunstwerkplaatsen op plaatsen waar je met pont of brug de IJssel kruist. Op iedere 'crossing' is er live art (demonstraties en eventueel workshops) met internationale topkunstenaars. Zie een soortgelijk evenement in Mainz (Dld).

*Coalitie: **KCO, SKCG, ondernemers, Mout Kunst & Projecten en ...***

Uit in de Eterwaarden (4)

Horeca kan op onverwachte wijze streekbewoners meer bij de rivier betrekken. Uit in de Eterwaarden (© Mout Kunst & Projecten) is hierop toegespitst. Op de westoever tegenover de IJsselsteden (steden liggen rechts en 's avonds mooi in zonlicht) worden mobiele restaurants ingericht waar tijdelijk een regionale topkok kookt. Uiteraard met nadruk op biologisch eten uit de streek en streekgerechten.

*Coalitie: **Mout Kunst & Projecten, restaurants, ondernemers, leveranciers van streekproducten en ...***

Solar Challenge (5)

Samen met hogescholen, adviesbureaus langs de IJssel en energieleveranciers wordt een jaarlijkse wedstrijd georganiseerd tussen hogescholen voor ongemotoriseerde, duurzame boten op de IJssel. Zie de Solar Challenge in Australië en de Friese Solar Challenge. De Solar Challenge IJssel (© Mout Kunst & Projecten) betreft met name jongeren bij de rivier en heeft een hoge waarde.

*Coalitie: **Mout Kunst & Projecten, hogescholen, ondernemers, Essent, NUON, adviesbureaus en ...***

Samenwerking IJsselmusea (6)

In 2009 werkten acht musea langs de IJssel met succes samen aan de tentoonstellingsreeks 'IJssel in Beeld'. Nieuwe exposities zijn mogelijk. Bijvoorbeeld over religie, streektaal, IJsselberoepen, archeologie en de NS-IJssellijn. Ter ondersteuning zijn ook workshops, evenementen, lezingen en dergelijke mogelijk. Het onderzoek naar een mogelijke nominatie van de Hanzesteden aan de IJssel voor Culturele Hoofdstad van Europa 2018 toonde aan dat er een groeiende belangstelling onder de culturele instellingen is voor zo'n intensieve samenwerking.

*Coalitie: **KCO, SKCG, musea langs de IJssel, Bureau Hanzesteden, ondernemers en ...***

Samenwerking Maritiem Erfgoed (7)

De IJssel kent een rijk, maritiem erfgoed. Gek genoeg blijft de bekendheid ervan beperkt tot lokale initiatieven als de Kamper Kogge. Een samenwerking rond Maritiem Erfgoed beoogt behoud, restauratie en collectief vermarkten van maritiem erfgoed aan de IJssel. Bijvoorbeeld voor de Kamper Kogge, bruine vloot, Beurtschip in Zwolle, Berkelzomp en de historische haven van Zutphen en herontwikkeling van de Deventer' Stadshaven. Wellicht extra: realisatie van **waterexpertisecentra** waar kennis van en over het water wordt gebundeld. Met mogelijkheden voor evenementen, congressen, exposities e.d.

Coalitie: RBT Vechtdal-IJsseldelta, gemeente Kampen, lokale stichtingen voor maritiem erfgoed, Het Oversticht, Gelders Erfgoed, HCO, overige RBT's, Bureau Hanzesteden, ondernemers, Platform Maritiem Erfgoed en ...

Bezoek de Bagger (8)

Ruimte voor de Rivier zet de IJssel op zijn kop. Overal vinden grote ingrepen in het landschap plaats. Die zien er in eerste instantie verontrustend uit. Bij bevolking en toeristen is weinig kennis aanwezig waarom de ingrepen nodig zijn. Om ze te informeren over het hoe en waarom van de ingrepen (en hoe het uiteindelijk weer wordt) vinden publieksmanifestaties plaats. Bijvoorbeeld workshops 'klooien met klei' bij ontkleiningen, excursies aan en infopanelen bij ingrepen, zandsculpturenfestival bij ontstening van oevers.

Coalitie: Rijkswaterstaat, aannemers, waterschappen, Staatsbosbeheer, Stichting IJssellandschap, ondernemers, andere terreineigenaren en ...

IJssellinie Arnhem en Olst koppelen (9)

De IJssellinie is een uniek, onbekend en te bezoeken overblijfsel uit de Koude Oorlog. De objecten rond Olst zijn gerestaureerd en trekken veel bezoekers. De IJssellinie strekt zich uit langs de hele IJssel en heeft ook objecten rond Meinerswijk (Arnhem) en Nederrijn (bij Arnhem). Restauratie en marketing van deze objecten wordt voortaan collectief uitgevoerd. Daarvoor sluit dit initiatief aan bij het project *Belevenisnetwerk Arnhem-Nijmegen*. Dat besteedt de komende jaren op vele manieren aandacht aan de historie van de Koude Oorlog rond Arnhem. De Koude Oorlogobjecten bij Olst sluiten aan bij dit initiatief.

Coalitie: Stichting IJssellinie, Stichting IJssellandschap, RBT KAN, ondernemers en ...

Opwaarderen Speelgoedroute langs de IJssel (10)

De bestaande Speelgoedroute langs de IJssel bundelt de kleinschalige speelgoedmusea langs de IJssel. Na opwaardering is de Speelgoedroute in staat om de regionale bevolking meer bij de IJssel te betrekken. Aandachtspunten zijn opname van commerciële kinderspeelparadijzen en kindvriendelijke horeca. Verder stopt de huidige route nu in Deventer en kan de rest van het stroomgebied van de IJssel erbij betrokken worden.

Coalitie: Bureau Hanzesteden, speelgoedmusea, ondernemers, toeristisch bedrijfsleven en ...

Bijlage 1. Actieve actoren op en rond de IJssel

Deze bijlage bevat een – niet uitputtend – overzicht van partijen die actief zijn op of rond de IJssel. De blauw gedrukte bedrijven hebben actief bijgedragen aan de totstandkoming van het beeldverhaal 'De IJssel, Groene Rivier'.

Achterhoeks Bureau voor Toerisme

Atelier Overijssel

ANWB

Bureau Hanzesteden

De Zonnebloem

Gelders Erfgoed

Geldersch Landschap / Geldersche Kasteelen

Gemeente Arnhem

Gemeente Berkelland

Gemeente Bronckhorst

Gemeente Brummen

Gemeente Deventer

Gemeente Doesburg

Gemeente Duiven

Gemeente Hattem

Gemeente Heerde

Gemeente Kampen

Gemeente Lochem

Gemeente Olst-Wijhe

Gemeente Rheden

Gemeente Voorst

Gemeente Westervoort

Gemeente Zevenaar

Gemeente Zutphen

Gemeente Zwolle

Gelders Overijssels Bureau voor Toerisme

Hengelsportfederatie Oost Nederland

Het Oversticht

Historisch Centrum Overijssel

Historisch Museum Deventer

HISWA

Hospitality Concepts / Abel Adventures

HX

IJsselacademie

IJsseldelta Marketing

Kamer van Koophandel

Kunst en Cultuur Overijssel

Koninklijke Horeca Nederland

Koninklijke Schuttevaer

Kunst en Cultuur Gelderland

Landschap Overijssel

Landschapsbeheer Gelderland

LTO Noord

LTO Overijssel

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Mout Kunst en Projecten

Nationaal Landschap IJsseldelta

Natuurmonumenten

NME / IVN Gelderland

NMO

NORT Gelderland

Ondernemers

Provincie Gelderland

Provincie Gelderland – Bureau Veluwe-Vallei

Provincie Overijssel

RBT Vechtdal-IJsseldelta

Recreatieschap Achterhoek-Liemers

Recreatie en Toerisme IJsselland (Regio IJssel-Vecht)

RECRON

Regionaal Bureau voor Toerisme KAN

RGV Holding

Rijkswaterstaat

Sallands Bureau voor Toerisme

Saxion Hogescholen

Staatsbosbeheer Directie Oost

Stadsregio Arnhem-Nijmegen

Stedendriehoek

Stichting IJsselhoeven

Stichting Recreatietoervaart Nederland

Stimuland

Veluws Bureau voor Toerisme

Vereniging Veluwe-IJsselzoom

Waterschap Groot Salland

Waterschap Rijn-IJssel

Waterschap Veluwe

Watersportverbond

Bijlage 2. Huidige activiteiten en initiatieven op en rond de IJssel

Projecten in het kader van Ruimte voor de Rivier

Ruimte voor de IJssel bestaat uit een reeks projecten die de omgeving van de rivier de IJssel moeten beschermen tegen hoog water. Daarnaast is het doel om het landschap zoveel mogelijk intact te laten of te versterken. Aanleiding voor de projecten is de klimaatverandering: De IJssel krijgt steeds meer smelt- en regenwater te verwerken. In 2015 moeten alle projecten zijn uitgevoerd.

De volgende projecten zullen in het kader van Ruimte voor de Rivier plaatsvinden:

- Zomerbedverlaging Beneden-IJssel
- Dijkverlegging Westenholte
- Uiterwaardvergraving Scheller- en Oldeneler Buitenwaarden
- Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld
- Uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden
- Uiterwaardvergravingen Bolkwersplas, Worp en Ossenwaard
- Dijkverlegging Voorsterklei
- Dijkverlegging Cortenoever

De volgende regionale plannen zijn gekoppeld aan Ruimte voor de Rivier:

- IJsseldelta-Zuid
- IJsselsprong Zutphen
- IJsseluiterwaarden Olst

Projecten van aanwezige clusterbijekomsten

In grote lijnen kan gezegd worden dat veel partijen al activiteiten hebben op of langs de IJssel. Die activiteiten variëren in grootte: van een wandeling langs monumenten in Hanzesteden tot het aanleggen van nevengeulen van de IJssel. Enkele activiteiten die nu of op zeer korte termijn spelen:

- 'Varen doe je samen': informatieverstrekking voor beroepsvaart en recreatievaart (SRN)
- Aantrekkelijker IJsselkade, herstructureren De Mars, IJsselsprong, etcetera (gemeente Zutphen)
- Behoud en functieverandering IJsselhoeven (Stichting IJsselhoeven)
- Belevingsplekken, Rustpunt.nl, Masterplan Fietsroutenetwerk Overijssel (Provincie Overijssel)
- Bijdragen aan het uitdragen van de regionale identiteit van de IJsselvallei (Stichting IJsselhoeven)
- Boerenlandpaden en lokale ommetjes (Stimuland)
- Diverse projecten in kader van Ruimte voor de Rivier (Waterschap Veluwe)
- 'Doortrekken' Oude IJssel (SRN)
- Fiets- en wandelroutes digitaliseren (Abel)
- Fietsknooppuntenetwerk en www.lekkerfietsen.nl (RBT KAN)
- Fietsroutes Deventer-Bussloo (gemeente Voorst)
- Geloven langs de IJssel (Bureau Hanzesteden)
- Hanzelogies (Bureau Hanzesteden)
- Herinrichten Sluiskwartier en diverse inrichtingsplannen (gemeente Deventer)
- IJssel, waar cultuur en natuur samenstromen (GOBT en Bureau Hanzesteden)
- IJssellinie Olst (Stichting IJssellinie)
- Infocentrum IJssel bij Den Nul (Staatsbosbeheer)
- Inventarisatie waterbouwkundig erfgoed (Oversticht)
- Masterplan IJselfront (gemeente Deventer)
- Nationaal Landschap IJsseldelta (gemeente Kampen)

- Natuurontwikkeling Duursche Waarden (LNV)
- Nieuw landgoed langs de IJssel (Stichting IJssellandschap)
- Ontstienen oevers IJssel (LNV)
- Op de kaart zetten van maritiem erfgoed (gemeente Kampen, werkgroep Maritiem Erfgoed)
- Passantenhaven Hattem (SRN)
- Belevingsnetwerk Arnhem-Nijmegen, om o.a. extra aandacht te krijgen voor IJssellinie en Koude Oorlog (RBT KAN)
- Recreatiekaart van de IJssel (Bureau Hanzesteden)
- Samenwerking cultuur langs de IJssel (Bureau Hanzesteden)
- Speelgoedroute (Bureau Hanzesteden)
- Streefbeeld voor IJsseldelta en Salland (Saxion Hogescholen)
- Tentoonstellingen, fietsroutes, wandelroutes, kunst langs de IJssel (diverse partijen)
- Twellose landgoederenroute (gemeente Voorst)
- Veel Luwe (VBT en GOBT)
- Veluws Verleden (VBT en GOBT)
- Verbetering wandelmogelijkheden langs IJssel bij Gorssel (gemeente Lochem)
- Verontdieping Ravenswaarden met behoud van de opening naar de IJssel (gemeente Lochem)
- Versterken route-infrastructuur: fietspaden, netwerk van fietsknooppunten, TOP's, LAW's, LF's, veerponten (Provincie Overijssel)
- Visarrangementen met camping / bungalowpark (Hengelsportfederatie Oost-Nederland)
- Viskampen voor jongeren (Hengelsportfederatie Oost-Nederland)
- Visstekkenkaart, nu eventueel met toeristische informatie (Hengelsportfederatie Oost-Nederland)
- Wandel- en Struinroutes op de IJsselkop (RBT KAN)
- Waterrijke Veluwe (VBT en GOBT)
- Zuiderzeehaven, Hanzelijn (gemeente Kampen)

Projecten in uitvoering van Nationaal Landschap IJsseldelta

- Plan van de weidsheid
- Streekeigen huis en erf in Mastenbroek en op Kampereiland
- Herstel lange riet
- Jutjesriet om het gebied te verbeteren voor weidevogels
- Cultuurhistorisch waterbergen
- Educatieve pakketten Nationaal Landschap IJsseldelta
- Lokaal ommetje Kamperzeedijk
- Opwaarderen en bijdrage aan fietspaden
- Terras Wilsum aan de IJsseldijk
- Kanoroutes Mastenbroek
- Dorpsontwikkeling gericht op het versterken van ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid
- Multifunctionele zandwinning Mastenbroek
- Samenwerking tussen agrariërs in buitenpolders
- Visie noordelijke stadsrand Zwolle voor inpassing in het Nationaal Landschap

